

Pääkirjoitus

Hyvinvointivaltioko?

Pohjoiset arvot ja nykyaikainen hyvinvointivaltio ovat meille suomalaisille rakkaita ja tärkeitä. Olemme valinneet osana pohjoismaita ja Eurooppaa hyvinvoinnista huolehtimisen verovaroin rahoitettujen julkisten palvelujen ja tulonsiirtojen avulla. Olemme mitoittaneet hyvinvointivaltiomme tason kestäväen taloudellisen kasvun varaan. Hyvinvointimme toimii talouden ehdoilla, mutta talouden kasvukin vaatii, että sitä pyörittävät yritykset ja suomalaisen työ voivat hyvin.

Arvovirrat, hyödykevirrat, työvirrat ja pääomavirrat sitovat meidät osaksi kansainvälistä taloutta. Kehityksen myötä nämä siteet muotoutuvat ja muuttuvat. Siteet ovat viime aikoina vahvistuneet. Hyvinvointivaltion arvoja pohditaan uudelleen.

Lamakausi on saattanut meidät hyvinvointiloukkuun. Verotulojen vähetessä julkisen talouden maksamat työttömyysetuudet ja -avustukset ja sosiaalipalvelujen tarve kasvavat. Veronkorotuskierre on helposti edessä ja harmaa talous kasvaa verotettavan talouden kustannuksella. Lainavaroille rahoitettu hyvinvoinnin perusta on kestävä ja korot (meillä jo runsaat 5 % BKT:sta) lisäävät ahdinkoa. Olemme tilanteessa, jossa julkisen talouden menojen osuus on jo 60 % kansantuotteesta, 8 prosenttiyksikköä korkeampi kuin OECD-Euroopassa.

Tässä tilanteessa joudumme vähentämään julkisia menoja. Niissä hyvinvointipalvelujen (koulutus, terveydenhuolto ja sosiaalipalvelut) osuus BKT:sta on runsaat 15 %.

Täystyöllisyys on ollut Suomessa selvästi

tärkein talouspolitiikan tavoite. Sen arvo on kansainvälisesti rapistunut ja inflaation torjuminen on korostunut täystyöllisyystavoitteen kustannuksella. Kansainvälisten arvojen kehitys on heijastunut Suomeenkin. Markan arvo pyritään ankkuroimaan ja inflaatio pitämään taloutemme kilpailukykyä vastaavalla tasolla. Ajatuksena on, että uudella talouspolitiikan toimenpiteiden yhdistelmällä, paremmalla kannattavuudella ja laajemmilla markkinoilla voidaan markkinavoimien vaikutuksessa saavuttaa ainakin keskipitkän ajan kuluessa myös alhainen ja sellaisena pysyvä työttömyys.

Voidaan epäillä, saavutetaanko alhaista työttömyyttä markkinatalouden itseohjautuvan koneiston toimesta. Sehän edellyttäisi myös työmarkkinoiden ja palkanmuodostuksen joustavuutta. Työttömyydellä, varsinkin pitkäaikaisella, on havaittu olevan ikävä itseään ylläpitävä voima. Työttömyysasteen ja matalan inflaation kohtalonyhteys on historiallinen. Inflaatio pyrkii voimistumaan, kun työttömyys alkaa vähetä riippumatta työttömyysasteen suuruudesta.

Työttömyyden aiheuttamat yhteiskunnalliset kustannukset ovat huomattavia ja niitä on pyrittävä tehokkaasti pienentämään. Taloutemme elpyminen auttaa luonnollisesti asiaa, mutta lisäksi tarvitaan erikoistoimenpiteitä. Toimitusjohtaja *Matti Pekkasen* johdolla laadittu työllistämisohjelma viitoittaa tietä tähän suuntaan. Sen toteutuminen on epävarmaa erilaisten poliittisten ja taloudellisten paineiden ristitulessa. Tämäkin ohjelma edellyttää hyvinvointipalvelujen vähentämistä. Toteutuessaan

ohjelma muuttaisi osan työttömyysmenoista verotuloiksi ja helpottaisi julkisen talouden tilaa. Toimenpiteet vaikuttaisivat valtion talouden tilaan merkittävästi vasta muutaman vuoden kuluttua.

Korkean työttömyyden vallitessa meidän täytyy pohtia, ovatko hallitsevat alueelliset, toimialoitettiset ja tulonjakokohtaiset tasaisuustavoitteet mahdollisia. Työllisyyden, tasa-arvon ja tehokkuuden vaihtosuhteet on arvioitava uudelleen. Tarvitaan aktiivista työmarkkinapolitiikkaa. Työvoiman taitotietoa ja työaikojen joustoa on lisättävä rakennemuutoksen ja työvoiman liikkuvuuden helpottamiseksi. Näin tuetaan muita talouspolitiikan toimenpiteitä, mutta tukeminen edellyttää koulutus- ja sosiaalipalvelujen kehittämistä.

Hajautetut markkinaehtoiset palkkaneuvottelut saattaisivat johtaa tehokkaaseen kysynnän ja taitotietojen mukaiseen työnjakoon. Olemme tosin saavuttaneet kansainvälistenkin mittapuiden mukaan hyviä tuloksia kolmikantaisilla tulo- ja palkkatason inflatorisen nousun kustannuksella. Nykyinen tilanne asettaa tulopolitiikalle uusia ehtoja. Julkisella taloudella ei ole varaa ostaa verohelpotuksilla vaadittujen palkankorotusten alennuksia. Tarvitsemme sanktiot tuottavuuden kasvun ylittävälle palkankorotuksille ja palkankorotukset ylittävälle osingonjaolle. Devalvaation käyttö talouspolitiikan toimenpiteenä pitäisi lopettaa. Työllisyyttä edistävät investoinnit olisi toteutettava tuottavuutta ylittävien palkankorotusten asemasta. Taloudellisen kehityksemme uskottavuutta ja positiivisia odotuksia lisäävä palkkaratkaisu täytyisi neuvotella.

Ympäristömme tila on osa hyvinvointiamme. Ympäristömme kunto on pohjoismaissa hyvä.

Muutoksia tapahtuu sekä ympäristössä että sen arvostuksessa. Ympäristö, talous ja hyvinvointi muodostavat kolminaisuuden, jossa kaikki osat kytkeytyvät toisiinsa. Meillä ekonomisteilla on vuosisatojen mittainen tietotaito ympäristötaloudesta. Pyrkikäämme käyttämään sitä, kun keskustellaan ympäristön tilan ja kilpailukyvyyn vaihtosuhteesta, luonnonvarojen käytön tehokkuudesta ja markkinatalouden ulkoisvaikutuksista. Ovathan nämäkin kysymykset hyvinvointivaltion ominaispiirteitä.

Sosiaaliturva on hyvä pahojen päivien turva- verkko. Se ei saa kuitenkaan muodostua verkko- keinuksi. Työttömyys ei saa olla työllisyyttä parempi tulojen ja kulutuksen lähde. Turvajärjestelmää, työkykyyn vaikuttavaa työympäristöä ja työhön hakeutumisen kannustimia on parannettava. Ihmeitä ja pikaisia parannuksia ei varmaankaan löydy. Saavutetusta hyvinvoinnista luopuminen on karvasta. Miten kestävä hyvinvointi saavutetaan velkojen puristuksessa demografisen kehityksenkin lisätessä vaikeuksia?

Hyvien neuvojen löytämisessä ja toiminnan tehostamisessa tarvitsemme kaikkien suomalaisten työpanosta ja kekseliäisyyttä. Tässä Kansantaloudellisen Aikakauskirjan numerossa on tarkasteltu muutamia hyvinvointivaltiomme nykyiseen tilaan ja kehitykseen vaikuttavia asioita. Näiden asioiden merkitys korostuu, kun liitymme Euroopan unioniin. Pitäkäämme ne siis tutkimuksen, pohdinnan ja kritiikin keskeisenä kohteena nyt ja tulevaisuudessakin.

Osmo Forssell